

Begynneropplæring i språk, lesing og skriving

1.trinn - Teie skole 2021/2022

Kjære foresatte!

Her har vi samlet informasjon om barnets første møte med språk-, lese- og skriveopplæringen i 1.trinn på Teie skole 2021/2022. Som foresatte spiller dere en viktig rolle i opplæringen, og vi håper at alle tar seg tid til å lese dette. Vi har også med et eget punkt om regning.

Færder kommune har utarbeidet en egen språk-, lese- og skriveplan. Planen finner dere her:

<https://www.færder.kommune.no/f/p1/i5bdcfcc9-f069-4431-97ed-f572d5201ba8/sprak lese og skriveplan.pdf>

Vi arbeider både etter denne planen og etter læreplanene i alle fag:

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/Nye-lareplaner-i-grunnskolen-og-gjennomgaende-fag-vgo/>

1. Språk- og begrepsopplæring

Hver dag kommer vi til å ha språklek (rime, klappe rytmer og stavelser, lytte ut lyder i begynnelsen, i midten og i slutten av ord, osv). Dette er med på å gjøre elevene fonologisk sterke når den formelle leseopplæringen starter. Videre kommer vi til å jobbe med begreper og ha «iMAL-ord», for å utvikle elevenes språkforståelse og ordforråd.

Du finner mål og tiltak vi arbeider etter bakerst i dette heftet (utdrag fra Færder kommunes *Språk-, lese- og skriveplan*).

2. Bokstavinnlæring

Bokstavprogresjon og rekkefølge

Vi kommer til å ha en rask bokstavprogresjon. Vi begynner med en bokstav i uken og kommer etter hvert til å lære to bokstaver i uken. Alle bokstavene skal gjennomgås før jul, og i løpet av 1. trinn repeteres bokstavene flere ganger. Dette for å knekke lesekoden så raskt som mulig og for å komme raskt i gang med lesing.

Elevene lærer bokstavene i denne rekkefølgen, grunnet bokstavenes hyppighet i høyfrekvente ord:

is el rom van j f å t g u ø d h y p k æ b q w c x z

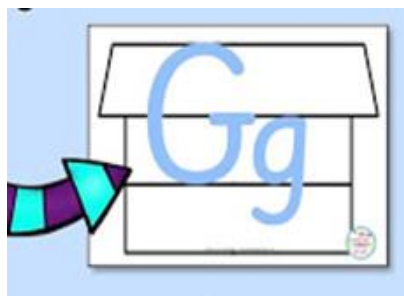
Røde bokstaver er vokaler, og blå bokstaver er konsonanter.

Bokstavlyd og bokstavnavn

Leseopplæringen har fokus på **bokstavens lyd**, men formidler også at bokstaven har et navn. Vi bruker iMAL (*integrert, multisensorisk, assosiasjonsbasert læring*) som metode og kommer til å sjekke flere ganger i løpet av den første bokstavinnlæringen hvilke bokstavlyder eleven har lært, for å sikre at alle henger med. Vi kontakter foresatte ved behov for tettere oppfølging av progresjonen. Du kan lese mer om iMAL som metode her: <https://imal.no/om-metoden/>

Bokstavhus

Vi bruker dette bokstavhuset for å lære elevene hvilke etasjer de ulike bokstavene «bor» i. På denne måten ser elevene tydelig forskjell på bokstavenes høyde og plassering i forhold til hverandre, og lærer å bruke dette i egen skrift.

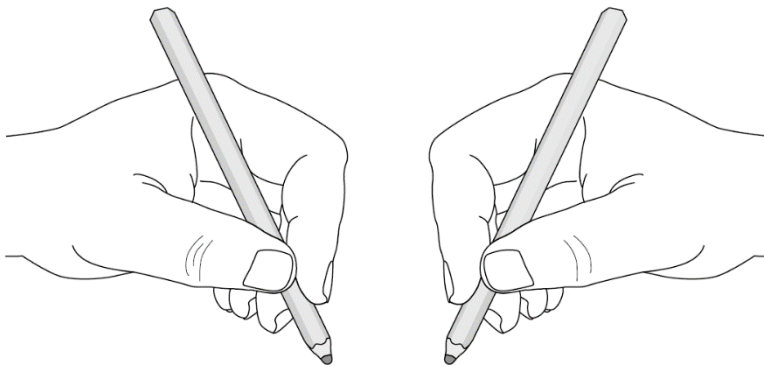

Læreverk

Vi bruker *Salto* som ABC-læreverk og iMAL som metode for innkoding og vedlikehold av bokstavlydene. Hver dag kommer elevene til å få med seg et eget leksehefte hjem (hvit plastmappe). Der ligger leksene som skal gjøres. Når elevene skal skrive bokstaven, skal de si **lyden** til bokstaven **høyt** mens de skriver den. Når de har skrevet hele linjen ut, peker de på alle bokstavene etter tur og sier **bokstavlyden høyt** en gang til.

3. Skrivning

Blyantgrep. Det er skrivegleden som står i fokus nå, dette er for de barna som er klare for blyantgrep.

Skrive seg til lesing

Elevene kommer til å ha skriveaktiviteter hver dag. Aktivitetene varieres mellom å skrive i arbeidsbøker, på nettbrett, med kritt på asfalten, på whiteboard osv.

Elevene skal skrive seg til lesing. Vi retter varsomt på speilvendte bokstaver og tall for at elevene ikke skal automatisere bokstavene feil. Vi retter *ikke* stavefeil. Rettskriving kommer etter hvert, nå er det skriveglede som gjelder! Fokuset ligger på å forme de små bokstavene riktig.

Startpunkt og skriveretning

Det er viktig at du som foresatt sitter sammen med barnet ditt når det gjør lekser, slik at du kan veilede barnet i startpunkt og skriveretning når det skriver. Dersom dette læres riktig fra start, vil barnet ha en stor fordel når det skal skrive sammenhengende skrift senere.

Husk at barnet skal si **bokstavlyden høyt** mens det skriver bokstaven. Barnet skal gjenta hele linjen **høyt** før det begynner på neste linje. Benytt 1:1- tiden godt. Alenetid med en foresatt er hyggelig og gir barnet en opplevelse av at lekser er viktig. Engasjerte og støttende voksne er uvurderlig!

4. Lesing

Lesefinger og leseretning

Barnet skal bruke pekefinger ved lesing! Gjerne når dere foresatte har høytlesning også, slik at barnet får støtte til etter hvert å kjenne igjen høyfrekvente ordbilder («jeg», «er», «og», «det», «de», «som» osv). Før pekefingeren fra venstre til høyre under hvert ord som leses.

Motivasjonstips til leselekser:

- Les for favorittbamsen
- Les sammen – hermeles, les i kor, les annenhver linje/ord
- Les i mørket med en lommelykt
- Les under bordet
- Les med lys/mørk/morsom stemme
- Les for noen i telefonen
- Les med opptak og lytt etterpå. Hører du forskjell på første og siste opptak?

Høytlesning og foresattes rolle

Vi oppfordrer alle til å sette av tid til høytlesning før sengetid hver dag. Høytlesning stimulerer barnets fantasi og nysgjerrighet, fører til bedre språk-, lese- og skriveferdigheter, trener barnets konsentrasjonsevne og skaper gode relasjoner mellom barnet og foresatt. Vinn-vinn!

Bruk biblioteket i Tønsberg og lån bøker som opptar barnet. Skap leseglede!

Veiledet lesning

Etter hvert som elevene knekker lesekode, begynner vi med veiledet lesning i småbøker på elevenes eget mestringsnivå. Å lese med veiledning fra en voksen er positivt for utviklingen av ordleseferdigheter, leseflyt og forståelse. Vi jobber med avkoding og forståelse samtidig, og metoden er gjerne en del av stasjonsundervisningen.

5. Apper (kun ment som tips til de som ønsker det. Flere er gratis, men ikke alle)

- Poio (*grunnleggende*)
- Graphogame (*grunnleggende*)
- Lesekoden (*grunnleggende*)
- På sporet ABC (*grunnleggende*)
- Happi Staver (*kryssord for barn*)
- Word thief (*for den viderekomne*)
- Happi Pirates (*for den viderekomne*)

6. Mål for 1.trinn (Språk-, lese- og skriveplan 2018-2021, Færder kommune)

Hovedmål 1: Utvikle språklig bevissthet	Innhold og aktiviteter
• Kunne finne ord som rimer, og kunne rime på egen hånd. • Kunne klappe rytmen i rim og regler. • Kunne klappe stavelser i ord. • Kunne dele opp ord i stavelser. • Forstå hva en setning, et ord, en stavelse og en lyd er. • Kunne leseretningen. • Kunne navnet og lyden på bokstavene. • Kunne trekke sammen lyder til ord. • Ha kunnskap om grunnstammen av ord (morfemer). • Kunne gjenkjenne og produsere sammensatte ord. • Kunne telle ord i en setning og lyder i ord. • Kunne uttale ord langsomt med kontrollert artikulasjon. • Kunne forstå at ord i talespråket lydmessig skal stemme med bokstaver i skriftspråket. • Kunne finne første, siste og midterste lyd i ord. • Kunne lytte ut lydene i min- til tre- lydsord. • Automatisere de små bokstavene og kjenne igjen de store. • Kunne forskjell på vokaler og konsonanter. • Lære grunnleggende begreper: • Utvikle ordforrådet. • Organisere ord i kategorier. • Gjenkjenne høyfrekvente ord som: jeg, meg, deg, er, og, det.	• Bruke språkleker daglig (Jørgen Frost). • Bruke stasjonsarbeid der det leses, skrives, snakkes og lekes med ord, veiledet lesing for alle og I-pad/PC. • La elevene møte bokstaver og skrift i klasserommet; navnelapper, plakater, skilt, beskjedstavle osv. • Bruke bokstavhuset. • Daglig høytlesing og samtaler om innholdet - bevisstgjøre stemmebruk og intonasjon i litteratur. • Mye skriving med lekeskriving og gradvis med bokstaver. • Daglig lesing og samtaler om innholdet; høytlesing i klassen/gruppen, stillelesing, korlesing ut fra nivå og repetert lesing. • Daglige leselekser hjemme; tilpassede lesetekster med fokus på repetert lesing etter hvert som de knekker lesekode, gjerne lesekort med under-skrift fra hjemmet om at leseleksen følges opp. • Begrepsstimulering daglig. • Arbeid med ukas ord etter hvert. • Gruppere ord i ordfamilier (f.eks. o for å: og, for, som, oss). • Tettere oppfølging av de elevene som strever med Tidlig innsats for å øke deres språklige bevissthet/ fonem bevissthet. • Utnytte naturlige situasjoner til språk- og erfaringsbasert begrepsstimulering daglig. • Bruke pekefinger ved lesing. • Elevene skal møte et rikt utvalg av både fagtekster og skjønnlitterære tekster fra starten av. • Umiddelbare tiltak for elever som ikke mestrer bokstavinnlæringen etter klassens progresjon. Disse må få undervisning en-til-en evt. liten gruppe. Nært samarbeid med hjemmet med eget tilpasset opplegg.

Hovedmål 2: Utvikle muntlige ferdigheter som grunnlag for leseforståelse og lesestrategier	Innhold og aktiviteter
Delmål: Kunne "lese" illustrasjoner (forutsi noe av handlingen ved å lese illustrasjoner) • Kunne gjenfortelle en tekst • Kunne bruke et situasjonsuavhengig språk • Kunne muntlig tekstsaking som grunnlag for det skriftlige (med og uten bildestøtte) • Kunne fantasere videre i en opplest tekst • Kunne lese og tolke enkle diagram • Lære om tekststrukturelle virkemidler (illustrasjoner, titler, overskrifter og enkle diagrammer) • Lære om språklige virkemidler	• Dialogbasert undervisning med vekt på språklige ferdigheter • Modellere læring i alle læringsprosesser • Veiledet lesing ved høytlesing • Aktivere førkunnskaper • Trene muntlig fremstilling med et situasjonsuavhengig språk • Muntlig gjenfortelling og felles tankekart • Utnytte naturlige situasjoner til språk og erfaringsstimulering daglig • Bruke pekefinger ved lesing • Repetert lesing for å oppøve automatisert avkodning og flyt • Daglig leselekser hjemme; tilpassede lesetekster med fokus på repetert lesing etter hvert som de knekker lesekode • Gjennomføre ulike leseprosjekter (lesesiesta, bokorm, leseuker, lese-lyst) • Trene muntlig fremstilling av kjente temaer i et situasjonsuavhengig språk

Hovedmål 3: utforske og utvikle skriftspråket 	Innhold og aktiviteter
Delmål: • Ha riktig blyantgrep • Kunne riktig skriveretning • Kunne skrive navnet sitt • Skrive seg til lesing (med blyant og digitalt) • Fra lekeskriving til å skrive ord, setninger og små fortellinger • Kunne forme små og store bokstaver	• Barneskrive til bilder • Barneskrive • Arbeid med blyantgrep og skriveretning i tillegg til skriving på tastatur • Elevene får bruke kroppen, naturen, formingsaktiviteter i tillegg til blyant når de skal lære å forme bokstavene • Bruke border for å øve skriveretningen og finmotorikk • Bokstavprogram; lære bokstavens form med fokus på de småbokstavene (minuskulene) • Sporing • Skrive tekster felles • Skrive egne ord og tekster • Ulike rolleleker med skriving • Veiledet skriving • Lærer modellerer skriveprosessen for elevene ut fra fellesopplevelser samt i skriving av enkle fagtekster

Hovedmål 4: Utvikle læringsstrategier	Innhold og aktiviteter
Delmål: Innføre strategier; kunne aktivere førkunnskap, bruke tankekart, kunne bruke enkle begrepskart (over- og underbegreper)	• Læringsstrategiene skal brukes i leseprosessen og som utgangspunkt for skriving • Lærer modellerer innføringen av nye strategier • Fokus på når, hvordan og hvorfor strategiene skal brukes • Høytlesing/veiledet lesing der lærer modellerer strategier før, under og etter lesing • Læresamtale (forkunnskaper før lesing, høytenking under lesing, felles idé-myldring) • Trening i å gjenfortelle tekster

7. Regning

Vi benytter *Multi* som hovedlæreverk. Vi har også andre læreverk vi benytter oss av og i tillegg lager vi undervisningsoppgaver/materiell selv. Under har vi samlet en liste med tips, til dere foresatte, som kan hjelpe barnet til matematisk forståelse.

- Snakk med barnet om matematikk. Hverdagslivet og naturen er et godt utgangspunkt. La barnet hjelpe til med å dekke på til middag. Hvor mange asjetter, bestikk, glass osv. trenger dere for å dekke på bordet? Naturen er fin til å se på former og mønster. Bruk uttrykket sirkel om runding.
- Tall kan representere mye ulikt. Det kan være navn på et bestemt hus i gata (Storgata 3) eller en bestemt buss (buss nummer 10). Det kan også være ordenstall, (den 4. dagen i desember). Det kan være identifikasjon, som i bilnummer eller personnummer, nummer på en måned i året eller liknende. Prat med barnet om dette.
- Lag aktiviteter der barnet skal identifisere hvor noe står i forhold til hverandre. For eksempel den femte bilen i en bilkø, osv. Barna skal også gjenkjenne mengder med 1, 2, 3, 4 og 5 gjenstander uten å telle. Øv gjerne på dette med ulike gjenstander. For eksempel å se antall prikker på terningen uten å telle.
- Tell sammen med barnet: Tell til 20 forlengs og baklengs. Tell med to, fem og ti om gangen. Tell videre fra et tilfeldig tall. Hvilket tall kommer før/etter...
- Øv på dobling og halvering på ulike måter. For eksempel: det dobbelte av 5 og halvparten av 10.
- Kortspill og brettspill er viktig for å bygge opp en god tallforståelse: Yatzy, Ludo, vriåtter, osv. La barnet øve på å tape.

Ta gjerne kontakt med oss ved spørsmål 😊

Vennlig hilsen kontaktlærerne,
Kjersti, Anne Marte og Susanne